

HAMAS'IN SİYASİ YÜZÜ: İSMAİL HANIYE

YUSUF CAN AYAZ

Araştırma Asistanı ORSAM

“

Haniye, bir yıllık sürgünün ardından 1993 yılında Gazze'ye dönmüştür. Gazze İslam Üniversitesinin dekanlığına atanmıştır. 1989 yılında tutuklanan ve hapiste olan Şeyh Ahmet Yasin'in 1997'de serbest kalmasıyla onun ofisinin sorumluluğunu üstlenmiş ve bu görev Şeyh Ahmet Yasin ile İsmail Haniye arasındaki ilişkilerin gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır.

”

Son dönemde gelişen Hamas-İsrail arasındaki çatışmalar Hamas liderliğine ilişkin tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Bu çerçevede Hamas liderliğini 2017 sonrasında daha aktif şekilde devralan İsmail Haniye'nin kariyeri ve faaliyetleri ayrıca önemli nokta olmaktadır.

HANIYE'NİN HAYATI

1962 yılında Gazze'nin kuzeyinde yer alan eş-Şati Mülteci Kampı'nda doğmuştur. Ailesi bugün İsrail'in güney kenti Aşkelon yakınlarında yaşarken 1948 Arap-İsrail Savaşı sebebiyle bölgeyi terk etmiş ve mülteci durumuna düşmüştür. Birleşmiş Milletler (BM) Yakın Doğu'daki Filistinli Mültecilere Yardım ve Bayındırlık Ajansının kontrol ettiği kurumlarda eğitim alan Haniye, 1981 yılında Gazze İslam Üniversitesinin Arap Edebiyatı Bölümünde üniversite eğitimine başlamıştır.

Kariyerinin erken dönemlerinde siyasetle tanışan Haniye, bu yıllarda İsrail'e karşı direniş için örgütlenen gruplarla temas kurmuştur. 1985-1986 yıllarında Müslüman Kardeşler'in kolu olarak faaliyet gösteren bir öğrenci birliğinin konsey başkanlığını yapan Haniye, 1987'de kurulan Hamas'ın genç üyeleri arasında yer almıştır.

İsmail Haniye, 1987-1993 yılları arasında Filistinlilerin İsrail işgaline karşı direnişini olarak tarihe geçen Birinci İntifada esnasında üç kez gözaltına alınmıştır. Gösterilere katıldığı için gözaltına alınan Haniye, Hamas'ın direniş hareketleri esnasında öncü olarak ortaya çıktığı süreçte 1988'de yaşadığı ikinci göz altı sürecinde altı ay hapis cezasına çarptırılmıştır. Uzun soluklu bir mücadele olarak bilinen Birinci İntifada'nın bastırılmaması üzerine yapılan tutuklamalarda Haniye de yer almış ve üç yıl hapis cezasına çarptırılmıştır. 1992'de hapisten çıkan Haniye, Hamas'ın kurucularından olan ve Şeyh Ahmed Yasin'den sonra örgütün başkanlığını üstlenen Abdülaziz er-Rantisi de dâhil olmak üzere 400'den fazla kişiyle birlikte sınır dışı edilerek Lübnan'ın güneyine gönderilmiştir. Haniye'nin gençlik dönemindeki faaliyetleri, hapis ve sürgün süreci kariyerinin şekillenmesinde etkili olmuştur.

Haniye, bir yıllık sürgünün ardından 1993 yılında Gazze'ye dönmüştür. Gazze İslam Üniversitesinin dekanlığına atanmıştır. 1989 yılında tutuklanan ve hapiste olan Şeyh Ahmet Yasin'in 1997'de serbest kalmasıyla onun ofisinin sorumluluğunu üstlenmiş ve bu görev Şeyh Ahmet Yasin ile İsmail Haniye arasındaki ilişkilerin ge-

lişmesinde önemli bir rol oynamıştır. Şeyh Ahmet Yasin'in sekreterliğini üstlendiği bu görevinin ardından Hamas'ın Filistin Yönetimi temsilcisi olan Haniye, Hamas içerisinde hızla yükselmiştir. 2000-2005 yıllarında İsrail'e karşı gerçekleştirilen İkinci İntifada (Aksa İntifadası) esnasında İsrail, direniş hareketlerini etkisiz kılmak amacıyla Filistinli liderleri hedef almıştır. Haniye bu dönemde Mahmut Abbas'ın Hamas liderleriyle görüştüğü kısa süreli ateşkesin güçlü bir savunucusu olarak öne çıkmıştır.

2003 yılında Şeyh Ahmet Yasin ile birlikte İsrail'in saldırısına uğramış ve saldırıdan her ikisi de sağ kurtulmuştur. Ancak 2004'te Hamas'ın lideri Şeyh Ahmet Yasin'in, ertesi yıl ise Yasin'den sonra lider olan Rantisi'nin öldürülmesinin ardından Hamas, örgüt liderini gizli tutma kararı almıştır. 2004 yılında Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) lideri Yaser Arafat'ın da ölmesi, FKÖ'nün başına Mahmut Abbas'ın geçmesinin önünü açmış ve mücadelede farklı çizgilerde olan iki örgüt arasındaki ayrışmanın artmasına sebep olmuştur. FKÖ'nün, Filistin mücadelesini, direniş hareketiyle ön plana

çıkan Hamas'a bırakmak istememesi, siyasi olarak Hamas'ın ve Haniye'nin önünde bir bariyer oluşturmuştur. Dolayısıyla bu gelişmelerin, Haniye'nin siyasi kariyerinde önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir.

HANIYE'NİN LİDERLİĞE YÜKSELİŞİ

Hamas lideri Halid Meşal'in sürgünde olması nedeniyle 2005-2006 Filistin Yasama Konseyi seçimlerinde adı liste başında olan Haniye, "Değişim ve Reform Listesi" ile 132 sandalyeden 74'ünü alan Hamas'ın başbakan adayı olmuştur. Bu başarı Hamas'ın, Mahmut Abbas liderliğindeki el-Fetih'e karşı büyük bir zaferi olarak tarihe geçmiştir. Haniye ise 29 Mart 2006 tarihinde başbakanlığa atanmıştır. Bu durum Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve İsrail'in tepkisini çekmiştir. Göreve geldiği yıl ABD'li bir profesör aracılığıyla Başkan George W. Bush'a mektup yazarak çatışmaların azaltılması için 1967 sınırlarına göre bir devletin kurulmasını ve ateşkesin uzatılmasını önermiştir. Uluslararası toplum Hamas'a karşı Filistin yönetimine yapılan yardımları durdurarak tepki göstermiş ve bu durum yönetim üzerinde ciddi bir

ekonomik baskı oluşturmuştur. Mahmud Abbas 2007 yılında Hamas ve el-Fetih arasındaki çatışmaların artması gerekçesiyle Haniye'yi görevden almış ve onun yerine Selam Feyyad'ı başbakanlığa getirmiştir. Nitekim bu çatışmalarda 600'den fazla Filistinlinin öldüğü belirtilmiştir. 2006-2007 yıllarında yaşanan bu olayın, siyasi sonuçlarla beraber askerî sonuçları da olmuştur. Çatışmalar, el-Fetih güçlerinin Gazze'den atılmasına yol açmıştır. Siyasi perspektiften bakıldığında ise Haniye'nin görevden alınması üzerine hükümet istifa etmiş ve Haniye de hükümetinin, Filistin halkına karşı sorumluluklarından vazgeçmeyeceğini açıklayarak yeni bir dönemin işaretlerini vermiştir. Mahmud Abbas ile yaşanan sıkıntıların ardından Gazze Şeridi'nde özerk bir yapı hâline gelen Hamas'a karşı İsrail, Gazze için bir yaptırım paketini uygulamaya geçirmiştir. Hamas bu uygulamalara rağmen Gazze Şeridi'nde kontrolü elinde tutmuştur.

Aynı zamanda Hamas ve el-Fetih arasında çeşitli uzlaşma teşebbüsleri yaşanmıştır. 2011'de Mısır, 2012'de Katar arabuluculuğu ile müzakereler yapılmıştır. 2014'de Hamas ve El-Fetih arasında siyasi bir uzlaşma sağlanmıştır. Bu anlaşmayla birlik hükümetinin kurulması amaçlanmıştır. Ancak Filistinli gruplar arasındaki anlaşmazlıklar devam etmiştir. 2017'ye gelindiğinde uzlaşmaya yönelik bir anlaşma daha imzalanmıştır. Haniye aynı yıl Hamas siyasi bürosunun başına

seçilmiştir. Ağustos 2017'de İran'a giden üst düzey Hamas heyetine liderlik etmiş ve dini lider Ayetullah Ali Hamaney ile görüşmüştür. ABD Başkanı Donald Trump döneminde Kudüs'ün İsrail'in başkenti olarak kabul edildiğinin açıklanması üzerine Haniye, bu kararın bir savaş deklarasyonu olduğunu belirtmiş ve tüm Filistinli gruplara birlik ve intifada çağrısında bulunmuştur. 2018'de ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından terörist ilan edilmiştir. 2019 yılının sonlarında ise Gazze'den ayrılmıştır.

Haniye'nin Katar'a sığınma talebinde bulunarak Doha'da yaşamaya başladığının basına yansımalarının ardından ABD'nin BM Büyükelçisi Mark Wallace, Haniye'nin "NATO dışı müttefik" olan Katar'ın elinde ve ulaşılabilir durumda olduğunu açıklamıştır. Gazze'den ayrı geçirdiği dönemde de çeşitli görüntüleriyle adından söz ettiren Haniye, 2020'de ABD tarafından gerçekleştirilen suikast sonucu ölen İran Devrim Muhafızları Kudüs Gücü Komutanı Kasım Süleymani'nin cenazesinde ve İran Cumhurbaşkanı İbrahim Reisi'nin göreve başlama töreninde yer almıştır. 2022'de ise Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad ile görüştüğü basına yansımıştır.

2021'de Genel Şura Konseyinde Halid Meşal'in seçimlerden çekilmesiyle rakibi

olmaksızın seçime giren Haniye, oy birliğiyle başkan seçilmiştir. Bu görevle ikinci dönem başkanlık görevini ifa etmeye başlayan Haniye, 2025'e kadar bu görevine devam edecektir.

2022 yılında Cezayir Cumhurbaşkanı Abdelmecid Tebbun'un gözetiminde bir araya gelen 14 Filistinli grup, aralarındaki bölünmüşlüğü sonlandırılması amacıyla görüşme gerçekleştirmiş ve Cezayir Bildirisi imzalanmıştır. Haniye de bu görüşmelere katılmıştır. Temmuz 2023'te Mahmud Abbas ile birlikte Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ı ziyaret eden Haniye, Filistin davasına yönelik çabaların birleştirilmesi konusunda Abbas ile anlaşmaya varmıştır. 7 Ekim 2023'te Hamas'ın askerî kanadı İzzeddin el-Kassam Tugayları tarafından İsrail'e karşı başlatılan saldırıların ardından yaşanan çatışmalara ilişkin açıklama yapan Haniye, İsrail'e karşı uzlaşma politikası izleyen Arap ülkelerini eleştirmektedir. Nitekim Hamas'ın da örgüt olarak benimsediği görüşün, İsrail ile normalleşmenin Filistin'in taleplerinin karşılaması konusundaki baskıyı azaltacağı yönünde olduğu bilinmektedir. Diğer taraftan Haniye, Mısır başta olmak üzere Filistinlilerin göç etmemesi gerektiğini savunan ülkeleri takdir ettiğini belirtmektedir. Ayrıca Gazze'deki halka yönelik uygulamaların devam etmesi hâlinde çatışmanın bölgesel bir çatışmaya sebep olabileceği uyarısında bulunan Haniye, ABD'nin bu kriz konusunda başarısız olduğunu iddia etmektedir. Sonuç olarak özellikle son dönemde Haniye'nin Hamas'ın siyasi politikalarında öncül rol oynadığı söylenebilir. ■

